

ARBEIDSNOTAT

No. 01/17

RUNE JANSEN HAGEN

BERETNINGEN OM ET VARSLET
MORD: OM SKJEBNEN TIL
REGJERINGENS POLITIKK FOR
GEOGRAFISK KONSENTRASJON
AV BISTANDEN

Institutt for økonomi
UNIVERSITETET I BERGEN

Beretningen om et varslet mord: Om skjebnen til regjeringens politikk for geografisk konsentrasjon av bistanden

Rune Jansen Hagen

Professor, Universitetet i Bergen

Sammendrag

Regjeringen foreslo i 2014 å konsentrere norsk bistand geografisk. I Samfunnsøkonomen 5 2016 stilte jeg spørsmål ved om den ville klare det. Jeg argumenterte med utgangspunkt i erfaringene fra en liknende reform i Sverige for at tiltaket neppe ville få lang levetid. Med regjeringens Utviklingsmelding (Meld. St. 24 2016-17) oppfylles spådommen i det konsentrasjonspolitikken i realiteten legges død etter to år, nøyaktig like lenge som den svenske varianten viser igjen i dataene. Jeg diskuterer her hvorfor det måtte gå slik og lærdommene vi kan trekke av det.

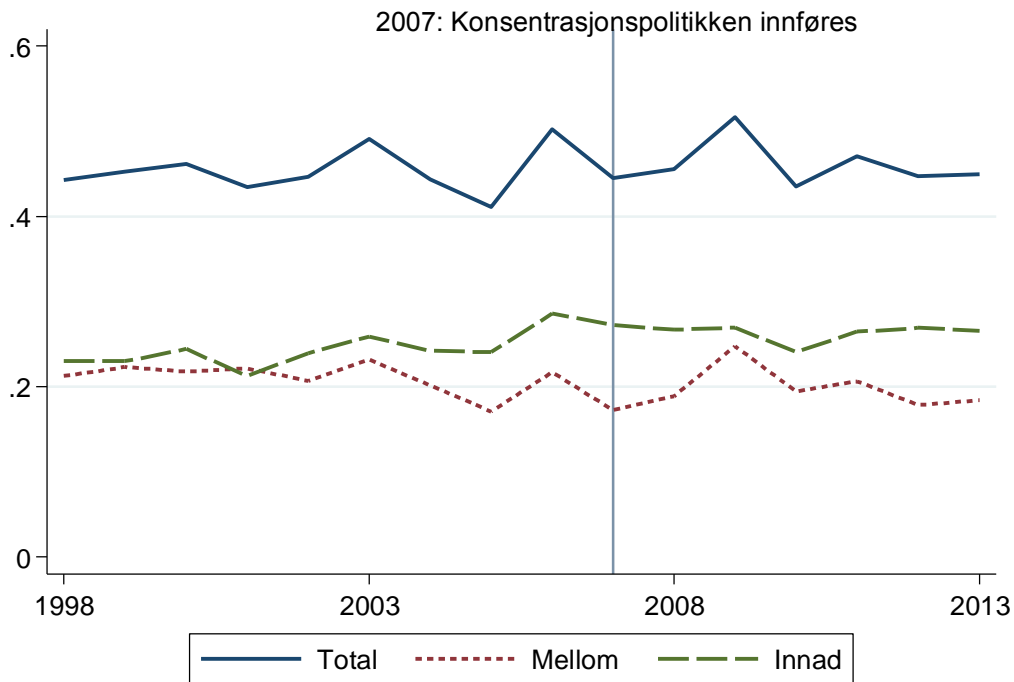
1. INNLEDNING

Økonomer får ofte kritikk for å være dårlige spåmenn. Den mest kjente kritikken i nyere tid sto vel den engelske dronningen for da hun spurte hvorfor ingen i profesjonen forutså finanskrisen. Fra denne synsvinkelen er det hyggelig å kunne rapportere om en prediksjon som slo til. I fjor skrev jeg i Samfunnsøkonomen at det er all grunn til å tro at regjeringens politikk for å konsentrere bistanden geografisk vil lide samme skjebne som en tilsvarende reform i Sverige i 2007: «Vi vil muligens oppnå en viss konsentrasjon nå når initiativet er ferskt og dermed har litt politisk tyngde, men det går neppe særlig lenge før vi er tilbake i bistandspolitisk business-as-usual» (Hagen 2016, s. 49). Regjeringens utviklingsmelding (Meld. St. 24 2016-17) gir meg dessverre rett, for her avvikles i praksis konsentrasjonspolitikken. Jeg skriver dessverre fordi ideen var god og antagelig ville ført til mer effektiv bistand. I dette perspektivet er det ingen glede å få rett.

2. BAKGRUNN

Utgangspunktet for analysen min var altså en svensk reform som ble initiert i 2007. Som jeg viser i Hagen (2016) ser denne ut til å ha tjent som inspirasjon for den norske regjeringens initiativ i 2014 (som kom i Prop. 1 S 2014–2015). De to viktigste kategoriene av såkalte fokusland, sårbare stater og land i utvikling, er for alle praktiske formål de samme. Begge lands tiltak er nok i stor grad også begrunnet i Parisprosessen, en internasjonal agenda for mer

effektiv bistand som de fleste viktige giver- og mottakerland sluttet seg til.¹ Her var mindre bistandsspredning et viktig mål, hovedsakelig begrunnet i kostnadene mottakerlandene kan bli påført når mange ukoordinerte givere krever lokal innsats for å tilfredsstille sine systemer for initiering, oppfølging, rapportering og evaluering av sine bistandsaktiviteter.² Og sist, men ikke minst, deler de den samme svakheten ved ikke å bli gitt noen form for institusjonell forankring som kan gi dem varighet. Dette var hovedgrunnet for min prediksjon.

Kilde: Egne beregninger

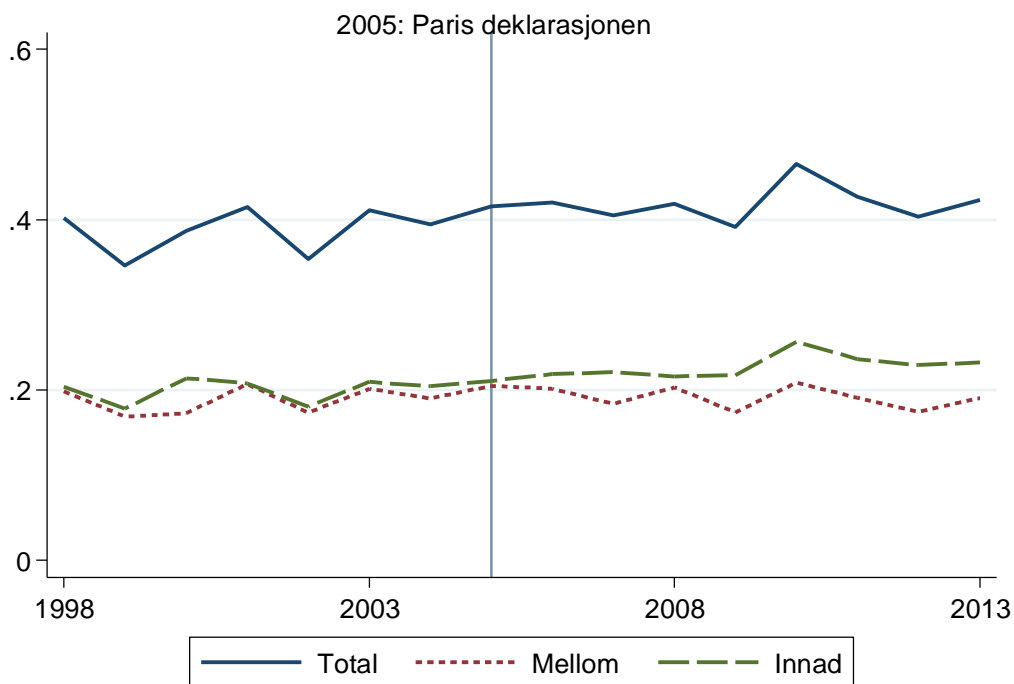
Figur 1: Theil for svensk bistand 1998-2013

Figur 1 i Hagen (2016), reproduert her, viser at den svenske reformen synes å gi effekt i kun to år før konsentrasjonsgraden faller tilbake til nivået før tiltaket ble vedtatt. Konsentrasjon er her målt ved Theilindeksen, et ulikhetsmål som gir mulighet for perfekt dekomponering av total spredning i for eksempel en geografisk komponent (*mellom*-indeksen i figuren) og en

¹ Det første internasjonale toppmøtet som munnet ut i konkrete forslag til forbedringer i det internasjonale bistandssystemet fant sted i Roma i 2003. Imidlertid er prosessen altså oppkalt etter møtet i Paris i 2005, hvor den såkalte Parisdeklarasjonen ble vedtatt.

² Disse kostnadene kalles transaksjonskostnader. Fragmentert bistand kan også gi opphav til insentivproblemer på begge sider av bistandsrelasjonen. Flere empiriske studier finner at stor spredning svekker bistandens effekt på økonomisk vekst (Annen og Kosempel 2009, Djankov m. fl. 2009 og Kimura m. fl. 2012). Det kan imidlertid tenkes at mottakerlandene også kan ha nytte av å ha flere donorer, jfr. Gehring m. fl. (2017), som finner mer uklare virkninger på for eksempel vekst enn de andre nevnte studiene.

sektorkomponent (*innad*). Jeg normaliserer den til intervallet [0,1], hvor nullpunktet betyr at alle sektorer i alle mulige mottakerland får like mye bistand mens maksimumsverdien én tilsvarer at all bistand gis til en sektor i ett mottakerland.³ En økning i indeksen betyr dermed mer konsentrert bistand. I figur 1 ser vi både at totalindeksen går opp i 2008 og 2009 og at dette skyldes geografisk konsentrasjon. Men vi ser også tydelig at det så går nedoverbakke med begge disse indeksene og at vi ved slutten av utvalgsperioden er mer eller mindre tilbake til utgangspunktet.⁴

Kilde: Egne beregninger

Figur 2: Theil for Norge 1998-2013

Figur 5 i Hagen (2016), her gjengitt som Figur 2, viser at også i Norge, om enn i mindre grad enn i Sverige, er det spredningen på tvers av land som har hatt størst betydning for totalen. Mellom-indeksen ligger hele veien under indeksen for sektorspredning. Det er også verdt å merke seg at Norge er ett av kun to tradisjonelle giverland som oppnådde en signifikant økning i Theil-indeksen fra perioden 1998-2005 til 2006-2013, det vil si før og etter

³ Fløgstad og Hagen (2017) inneholder en mer utfyllende diskusjon av både konstruksjonen av indeksen og av alternativer som Herfindahl-Hirschman-indeksen.

⁴ Dataene er fra OECDs Creditor Reporting System database. Avgrensingen i tid skyldes underreportering i starten og tilgjengelighet i slutten av utvalgsperioden da analysen ble igangsatt. Sektorinndelingen og definisjon av mottakerland følger av OECDs statistikk. For detaljer, se Hagen (2016).

Parisdeklarasjonen. Vi ser imidlertid at dette hovedsakelig skyldes redusert sektorspredning. Begge deler er indikasjoner på at grep for å oppnå geografisk konsentrasjon av norsk bistand burde prioriteres for å redusere den totale spredningen. Regjeringens opprinnelige plan virker i det lyset fornuftig.

Den svenske regjeringen presenterte i forbindelse med reformen kun en lang, uprioritert liste over kriterier som kunne brukes for å velge ut fokusland.⁵ På samme vis kom den norske med sju punkter i Prop. 119 S (2014-2015). Poenget er ikke at disse kan diskuteres, selv om de absolutt kan det, men at de ikke er i nærheten av å utgjøre en seleksjonsmekanisme. Dermed ville nærmest ethvert valg som regjeringen gjorde kunne forsvares med henvisning til denne listen. Og derfor ville det være umulig for offentligheten å etterprøve valgene. Aller viktigst er det imidlertid at politikken ikke ble institusjonelt forankret. Følgelig kan den når som helst endres. Ikke overraskende har det vært tegn til innflytelse fra interesseorganisasjoner i begge land, jfr. Hagen (2016). Og enda mindre overraskende er det at regjeringen allerede nå finner det opportunt å endre kurs.

3. NY POLITIKK

I utviklingsmeldingen (Meld. St. 24 2016-17) opplyses det at antallet bistandsavtaler er redusert fra 6400 i 2014 til 4152 og at tallet skal ytterligere ned i år (s. 24). Dette er en positiv utvikling som bidrar til å rasjonalisere bistandsadministrasjonen. Det siste årets avsløringer i pressen har vist at det opplagt er behov for å styrke saksbehandlingen, spesielt i UD. Departementets egen gjennomgang i kjølvannet av den såkalte ILPI-saken viser omfattende svikt. Blant annet er budsjettvurderingene gjennomgående svake og aktører som ikke har vært søknadsberettigede har fått tildelt midler.⁶

Det går saktere når det gjelder antall mottakerland. Regjeringen ville i starten av perioden ned fra 116 i 2013 til 84, hvorav 12 skulle være såkalte fokusland. I fjor ga vi fremdeles bistand til 106 land (Zachrisen 2017), blant annet fordi deler av budsjettet er skjermet fra kravet om geografisk konsentrasjon.⁷ Likevel tyder dette på at den positive trenden fra før reformen antagelig har fortsatt i regjeringens første år. Utviklingsmeldingen gir imidlertid grunn til å være skeptisk til både hvorvidt målet for antall samarbeidsland vil bli nådd og til hvilke

⁵ En mer omfattende gjennomgang av den svenske reformen gis i Hagen (2017).

⁶ Se Utenriksdepartementet (2017).

⁷ Norads bevilgning til sivilt samfunn (de frivillige organisasjonene), nødhjelp og Norfund holdes utenom.

kriterier som til syvende og sist vil være styrende for utvelgelsen av dem. Her blir nemlig den geografiske konsentrasjonspolitikken i realiteten lagt død.

Begrunnelsen på side 71 er instruktiv: «Den nåværende inndelingen av norske fokusland i seks sårbare stater og seks land i utvikling synes ikke lenger å være den mest hensiktsmessige. Internasjonalt snakkes det nå om «sårbarhet» fremfor «sårbare stater». [...] Sårbarhet ses som et fenomen som påvirker alle stater i varierende grad, ikke bare de som tradisjonelt har vært betraktet som sårbare stater eller rammet av konflikt.» Regjeringen endrer altså politikk på grunn av en endring i terminologien i den internasjonale bistandsdiskursen! Et signifikant kursskifte på så syltynt grunnlag ville aldri blitt akseptert på noe annet politikfelt. Det er en mager trøst at konsentrasjonspolitikken unnslipper vanskjebnen til sin svenske slektning, som avgikk en stille død uten noen nekrolog i policydokumenter.

På overflaten kan dette se ut som en mindre endring når det gjelder praktisk politikk. I meldingen foreslår regjeringen nå tre hovedkategorier partnerland for norsk bistand:

1. Land for langsiktig samarbeid der Norge har spesielle forutsetninger for å spille en rolle, primært land der Norge tradisjonelt har vært en viktig bistandsaktør.
2. Land direkte eller indirekte i konflikt, med store humanitære utfordringer og høy grad av sårbarhet, og der spredningsfaren er stor (primært stater i det geografiske beltet fra Vest-Afrika til Afghanistan).
3. Land der innsats for globale fellesutfordringer som klima, global helse og global sikkerhet har spesielt stor betydning.

De to første kategoriene ligner på dem man innførte i 2014, *Land i utvikling med økende vekt på godt styresett, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, ressurs- og inntektsforvaltning* og *Sårbare stater/områder med vekt på stabilisering og fredsbygging ved siden av sosial og økonomisk utvikling*. Ved første øyekast synes det dermed som at nyskapingen er den tredje kategorien og at denne reflekterer det faktum at mellominntektsland som Brasil og Indonesia får store bistandsoverføringer fra Norge som et ledd i satsingen på å bremse nedhuggingen av tropisk regnskog. Men dette viser seg å være bare delvis riktig.

Minst halvparten av avsnittet som omtaler kategori 3 omhandler andre land med andre tematikker i fokus. Og mens man i det minste kan argumentere for en forbindelse mellom

avskoging og fattigdomsbekjempelse via for eksempel global oppvarming er disse temaene ikke av en global karakter og handler knapt nok om utvikling. De omhandler sikkerhet og stabilitet i Maghreb og på Vest-Balkan. Eller med andre ord: Om problemer knyttet til migrasjonsstrømmene over Middelhavet mot Europa.

Dette er også en klar motivasjon for den nye kategori 2. Norge har tradisjonelt hatt relativt lite bistandsaktivitet i beltet fra Sahel til Afghanistan og vi har derfor begrenset kompetanse på disse landenes problemer. Det er for eksempel vanskelig å se begrunnelsen for hvorfor vi skal opprette en ambassade i det fransktalende Mali utover at det er et viktig transittland for migranter fra Afrika sør for Sahara som søker seg mot Europa. Andre land er nok uansett i en langt bedre posisjon til å gjøre noe med Malis mange problemer. Men den nasjonale prestisjen ved å hjelpe til med å begrense et stort problem for EU er selvsagt ikke ubetydelig og slikt er jo en viktig del Utenriksdepartementets *raison d'être*, uansett om saken er utviklingsrelatert eller ikke. Mer generelt er det oppgaven til dette departementet å fremme norske interesser. Og utviklingsmeldingen viser tydelig at diplomatene våre har forstått sitt mandat.

Dessverre gir regjeringen med den nye meldingen Utenriksdepartementet en tilnærmet fri hånd i bistandspolitikken. I den opprinnelige konsentrasjonspolitikken skulle vi ha 84 navngitte samarbeidsland, hvorav altså 12 spesifiserte land, seks i hver kategori, skulle være fokusland. Nå gis det ingen eksplisitte føringer for landvalg og alt vi får er noen eksempler på land i hver kategori. Det fremheves til og med at politikken er flytende: «Det vil ikke alltid være skarpe avgrensninger mellom de tre kategoriene. Noen land vil kunne plasseres i to eller alle tre kategorier, og land vil kunne bevege seg mellom kategorier over tid» (s. 71). Etter drøyt to år er det altså ingenting igjen av strategien for å konsentrere bistanden på færre land. Da er det heller ikke noe grunnlag for å tro at så skal skje, til tross for at regjeringen fremdeles anerkjenner at dette kan gi mer effektiv bistand: «En klar geografisk konsentrasjon av den bilaterale bistanden er viktig for at vi skal oppnå best mulig resultater. Vi kan ikke spre oss for bredt» (s. 71).

4. KONKLUSJONER

I romanen av Gabriel Garcia Marquez som jeg har stjålet tittelen min fra, vet alle i byen unntatt offeret at han kommer til å bli myrdet. Siden denne artikkelen omhandler en politikk, ikke en person, halter analogien litt. Essensen er imidlertid den samme: Det var forutsigbart at regjeringen ville «avlive» konsentrasjonspolitikken. Hadde den vært feilslått, hadde dette

selvsagt vært optimalt selv om regjeringen i mesteparten av Stortingsperioden har fremhevet den som et tiltak for bedre bistand. Det engelske uttrykket «kill your darlings,» som løselig kan oversettes med «slakt dine kjepphester,» passer imidlertid ikke her. Som vi allerede har sett er begrunnelsen ikke at politikken ikke virker, men at den må tilpasses den internasjonale bistandssjargongen. Samtidig gis det eksempler og begrunnelser for kategoriseringen som bare er perifert relatert til bistandseffektivitet. I så måte var de opprinnelige kriteriene både mer konkrete og bedre begrunnet.

En tilsvarende utvikling har funnet sted på internasjonalt nivå. Den økende innflytelsen til nye giverland, spesielt Kina, har ført til at de relativt konkrete og fornuftige målsettingene i Parisprosessen har blitt erstattet av en mye vagere diskurs om «utviklingseffektivitet» (jfr. Glennie and Sumner 2014). Dette skyldes ikke at problemene som bistandsspredning skaper er løst i alle mottakerland. I det siste nummeret av *the Economist* beskrives det for eksempel hvordan en massiv innstrømming av bistand som ikke lengre koordineres verken mellom giverne eller med myndighetene svekker staten i Liberia: «First, aid has corroded Liberia from the top, by distracting ministers and distorting the government's plans. Second, it has seeped into the crack between government and people, encouraging citizens to wonder what their leaders are for» (*The Economist* 2017).

Bistand har noen særtrekk som gjør det utsatt for politikksvingninger på tynt grunnlag. For det første skal den komme individer i andre land til gode. Det betyr at kanalene for tilbakemelding til beslutningstakerne om effektene som kan benyttes for innenlandske offentlige tiltak ikke eksisterer (Martens m.fl. 2002). Dette svekker kvaliteten på beslutningsgrunnlaget og gir økt spillerom for andre interessenter som frivillige organisasjoner, politikere og byråkrater i giverlandene. Disse har ikke nødvendigvis mottakernes beste øverst på agendaen sin.

For det andre, er redusert fattigdom i verden, som er bistandens fremste normative rasjonale, klart karakter av et kollektivt gode. Dette kan brukes som et argument for offentlig forsyning og mesteparten av midlene gis da også gjennom offisielle kanaler. Imidlertid kommer ikke ubetydelige summer fra private givere. Gitt at gratispassasjerproblemet er enormt, tyder det på at en viktig motivasjon er den individuelle gleden ved å gi, ikke bidraget til å redusere problemet (Hagen 2015). Da følger det at man neppe er villig til å pådra seg kostnadene ved å undersøke om kompliserte tiltak iverksatt langt vekke har effekt. Også for den offisielle

bistanden er informasjonskostnadene formidable og gratispassasjerproblemet tilsvarende. Igjen kan da aktører i kjeden mellom skattebetalere og private donorer i giverlandene og individene i mottakerlandene som bistanden er ment å komme til gode lett fremme eventuelle særinteresser.

I Hagen (2006) viser jeg at når to parter skal finansiere flere kollektive goder kan en forvente en bortimot perfekt arbeidsdeling basert på relativ prioritet. Når vi observerer at mange giverland bevilger til de samme formålene (land, sektorer, programmer) er det derfor plausibelt at det skyldes private gevinster. Litteraturen om bistandsallokering viser at økonomiske og geostrategiske interesser har vært viktige for mange giverland, spesielt de store.⁸ I slike studier betegnes gjerne Norge som en altruistisk donor, som i høy grad har giverlandenes behov som rettesnor. Regjeringens utviklingsmelding forlenger og forsterker imidlertid en uheldig trend som begynte under de rød-grønne med St. Meld. 15 (2008-09).

Selv om man også tidligere opplagt har lagt norske interesser influere på bruken av bistand, for eksempel gjennom å binde den til kjøp av norske varer og tjenester, definerer man nå mer eller mindre eksplisitt mottakernes interesser som sammenfallende med våre. I Meld. St. 24 (2016-17) er dette tydelig når det gjelder regjeringens opplegg i land vi skal ha langsiktige strategiske partnerskap med: «Der vi er tilstede på landnivå, skal vi søke å opptre som et synlig Team Norway. Relevante ambassader skal være knutepunkt for et samlet norsk engasjement, det være seg Norfund, Innovasjon Norge, norsk næringsliv eller bistandsfinansierte tiltak i samarbeid med multilaterale eller nasjonale partnere» (s. 67). I virkelighetens verden må det nødvendigvis innebære at de sistnevnte noen ganger underordnes andre hensyn. Dette betyr at begrunnelsen for bistanden snus på hodet. Det er selvsagt bra hvis norske interesser sammenfaller med mottakernes, men dette er i så fall en hyggelig bieffekt. Hovedformålet bør være å fremme de fattige landenes interesser.

Denne trenden aktualiserer sammen med skjebnen til den geografiske konsentrasjonspolitikken spørsmålet om hvordan vi organiserer den langsiktige bistanden. I dag forvalter Utenriksdepartementet det meste av budsjettmidlene mens Norad skal være et kompetansesenter for norsk bistand. Dette er uheldig nettopp fordi departementets oppgave er å fremme norske interesser. Budsjettet brukes derfor på en lang rekke formål som å smøre

⁸ Se for eksempel Hoeffler og Outram (2011).

diplomatiske forbindelser, skape synlighet på internasjonale toppmøter og mer generelt til å markedsføre Norge som en humanitær stormakt i forkant av internasjonale trender. Mange av disse er i beste fall perifert relatert til utviklingsspørsmål og det foretas i liten grad en vurdering av midlene som brukes opp mot alternative anvendelser. Dette skaper også både geografisk og tematisk spredning. Flexibiliteten som diplomatene verdsetter så høyt muliggjøres av at bistandens belemres med en rekke målsettinger, komplettert med en fullstendig mangel på prioritering. Nå skal FNs bærekraftsmål være grunnlaget for norsk bistandspolitikk og av disse finnes det 17 hovedmål og 169 delmål, like uprioriterte som våre egne norske. Med et slikt utgangspunkt blir det vanskelig å styre; eller lett, alt etter hvordan man ser på det: Det meste kan forsvares og det nærmest uansett hvordan det går med aktivitetene. Ett eller annet på listen har man alltid hatt en innvirkning på.

For at bistanden skal være et virkningsfullt instrument for å oppnå økonomisk utvikling og fattigdomsreduksjon bør en gi utenriksministeren det som er hans og utviklingsministeren det som er hennes.⁹ Førstnevnte skal fremme Norges interesser og bør ha et budsjett som er dedikert til det formålet. Sistnevnte bør allokere sine midler for å bidra i størst mulig grad til de nyss nevnte målene, som bør spesifiseres nærmere. Eventuelt kan de nedfelles i mandatet til en uavhengig subdepartemantal etat, Norad, et nytt utviklingsdirektorat eller noe annet. Spesielt er det viktig at man får konkrete kriterier for landvalg.¹⁰ De tematiske prioriteringene bør i størst mulig grad følge dem som blir trukket opp av myndighetene i samarbeidslandene. Dette er både i tråd med Parisprosessen, som understreket betydningen av lokalt eierskap til politikken som skal føres, av erfaringene med de mange mislykkede forsøkene på å tvinge gjennom tiltak utenfra (Easterly 2005) og med økonomisk teori, siden nest-best teorien sier at optimal politikk er svært kontekstspesifikk (Rodrik 2005).

Hvis budsjettansvaret legges et annet sted enn Norad, bør en vurdere å rendyrke organisasjonen som et evalueringsorgan. En slikt uavhengig instans, Expertgruppen for bistandsanalys, har man i Sverige. Norads rolle er nå å være et kompetansesenter for bistand, med en tilhørende evalueringsavdeling. Imidlertid er det viktig at den allokerende myndigheten har slik kompetanse selv. Gitt de særegenhetene som er nevnt over kan det tenkes at det også er nødvendig med uavhengig evaluering av bistanden selv om det organisatoriske rammeverket for tildeling av midler forbedres.

⁹ Bruken av personlige pronomen her reflekterer kun den historiske kjønnsfordelingen for disse ministerpostene.

¹⁰ Se Hagen (2016) for en nærmere diskusjon av hva som bør vektlegges her.

Den geografiske konsentrasjonspolitikken er død, men i motsetning til hovedpersonen i romanen til Marquez kan den gjenopplives om norske politikere virkelig ønsker å omsette festtalene om effektiv bistand til handling. For øyeblikket forblir dette en fiksjon.

REFERANSER

Annen, K. og S. Kosempel (2009). Foreign aid, donor fragmentation, and economic growth. *The B.E. Journal of Macroeconomics*, 9 (1, Contributions), Article 33.

Djankov, S., J.G. Montalvo og M. Reynal-Querol (2009). Aid with multiple personalities. *Journal of Comparative Economics*, 37 (2), 217–229.

Easterly, W. (2005). What Did Structural Adjustment Adjust? The Association of Policies and Growth with Repeated IMF and World Bank Adjustment Loans. *Journal of Development Economics*, 76, 1–22.

The Economist. *Fading Faith in Good Works*. Side 50-52, 1-7. Juli, 2017.

Fløgstad, C. og R.J. Hagen (2017). Aid Dispersion: Measurement in Principle and Practice. *World Development*, 97, 232-250.

Gehring, K., K. Michaelowa, A. Dreher og F. Spörri (2017). Do we know what we think we know? Aid fragmentation and effectiveness revisited. Kommer i *World Development*.

Glennie, J. og Sumner, A. (2014). *The \$ 138.5 billion question: when does foreign aid work (and when doesn't it)?* Policy paper 049, Washington, DC: Center for Global Development.

Hagen, R.J. (2006). Buying Influence. Aid Fungibility in a Strategic Perspective. *Review of Development Economics*, 10 (2), 267-284

Hagen, R.J. (2015). Rents and the Political Economy of Development Aid. Kapittel 15 i R.D. Congleton og A.L. Hillman (red), *Companion to Political Economy of Rent Seeking*. Cheltenham: Edward Elgar.

Hagen, R.J. (2016). Vil regjeringen klare å konsentrere seg i bistandspolitikken? Lærdommer fra Sverige. *Samfunnsøkonomen*, 130 (5), 41-53.

Hagen, R.J. (2017). Losing Concentration? Lessons from a Swedish Aid Policy Reform. Kommer i *Development Policy Review*.

Hoeffler, A. og V. Outram (2011). Need, merit, or self-interest – what determines the allocation of aid? *Review of Development Economics*, 15 (2), 237–50.

Kimura, H., Y. Mori og Y. Sawada (2012). Aid proliferation and economic growth: a cross-country analysis. *World Development*, 40 (1), 1-10.

Martens, B., U. Mummert, P. Murrell og P. Seabright (2002). *The Institutional Economics of Foreign Aid*. Cambridge: Cambridge University Press.

Meld. St. 24 (2016-17). *Felles ansvar for felles fremtid. Bærekraftsmålene og norsk utviklingspolitikk*. Oslo: Utenriksdepartementet.

Proposisjon 1 S (2014–2015). Oslo: Utenriksdepartementet.

Proposisjon 119 S (2014-2015). *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2015*. Oslo: Finansdepartementet.

Rodrik, D. (2005). Growth Strategies. I P. Aghion og S. N. Durlauf (red), *Handbook of Economic Growth*, Volume 1A. Amsterdam: Elsevier.

St. Meld. 15 (2008-09). *Interesser, ansvar og muligheter. Hovedlinjer i norsk utenrikspolitikk*. Oslo: Utenriksdepartementet.

Utenriksdepartementet. *Stikkprøvegjennomgang av tildelingsprosessen og økonomistyring for utvalgte tilskuddsavtaler*. Oslo, Seksjon for tilskuddsforvaltning, Avdeling for økonomi og utvikling, mai 2017.

Zachrisen, G. *Ryddesjau i bistandsbutikken*. Bistandsaktuelt 4.5.17.

Institutt for økonomi
Universitetet i Bergen
Postboks 7800
5020 Bergen
Besøksadresse: Fosswinckels gate 14
Telefon: +47 5558 9200
www.uib.no/econ/